

Electronic Cumhuriyet Journal of Communication

| ecider.cumhuriyet.edu.tr |

Founded: 2017

Available online, ISSN: 2667-4246

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Our Movies Their Movies

Bilal SERT ^{1,a,*}¹Radio, Television and Cinema Department, Faculty of Communication, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Book Review

History

Received: 29/10/2022

Accepted: 19/12/2022

ABSTRACT

Our Films, Their Films is the first work of Indian region Satyajit Ray to be published in Turkish. Before directing, Ray wrote a series of articles on film reviews and his thoughts on Indian cinema in the important magazines of the period. It seems that the adventure of writing has continued for many years with short stories, novels and children's books.

Bizim Filmlerimiz Onların Filmleri

Süreç

Geliş: 29/10/2022

Kabul: 19/12/2022

Öz

Satyajit Ray, modern film yapım yöntemlerinin minimalist formlarını icat eden yaratıcı yönetmen kuşağının sayılı isimlerinden biridir. Bizim Filmlerimiz Onların Filmleri, bir yönetmenin özel dünyasına ışık tutması ve film yapım süreçlerinin mahrem anlarına okuru aşına kılması, özgün yönetmenlik tecrübelerini cömertçe paylaşmasıyla ayrı bir değer ifade etmektedir. Zira bu bilgi ve deneyimler Ray sineması üzerine kafa yoran herkes için olduğu kadar genç yönetmen adayları için de ilham verici bir kaynak niteliğindedir.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a bilalsert@cumhuriyet.edu.tr <https://orcid.org/0000-0003-2343-2829>

Kitap İncelemesi

“Bizim Filmlerimiz Onların Filmleri” Satyajit Ray, Vakıfbank Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2022, Çeviren: Suzan Sarı ISBN:9786257447225

Bizim Filmlerimiz Onların Filmleri, Hint yönetmen Satyajit Ray’ın Türkçede yayımlanmış ilk eseridir. Ray yönetmen olmadan önce dönemin önemli dergilerinde film eleştirileri ve Hint sineması üzerine düşüncelerinden oluşan bir dizi yazı kaleme almıştır; yazma serüveni öykü, roman, çocuk kitaplarıyla uzun yıllar boyunca devam etmiştir. Ray, bir yönetmen olarak yazıyla ilişkisini kitabın giriş bölümünde gayet açık bir dille ifade eder: “Yönetmenler filmleriyle ilgili nadiren bir şeyler yazarlar. Çünkü ya film yapmakla çok meşguldürler ya film yapamıyor oldukları için üzüntü içindedirler ya da yaptıkları son filmden ötürü çok yorgundurlar.” (Ray, 2022. s. 19).

Ray, Bengal’in sanat çevrelerinde tanınan bir ailenin çocuğu olarak 1921 yılında Kalküta’da dünyaya gelir. Reklamcılık, senaryo yazarlığı, kitap tasarımı, çizerlik gibi pek çok işle ilgilenir. Asya’nın en büyük yönetmenlerin biri olarak kabul edilen Satyajit Ray, ilk filmi Pather Panchali (1955) ile Cannes başta olmak üzere on bir uluslararası ödüle kavuşmuştur. Pather Panchali Hint sinemasında önemli bir dönüm noktasıdır. Film, Hint sinemasının farsla melodramın birlikteliğinden doğan yerleşik anlatı kodlarını değiştirerek Hint sineması için yeni bir anlayışın temellerini inşa etmiştir.

Film hem Hint toplumunun kültürel topografyasına derin izler bırakmış hem de Batılı sinema mahfillerinde - neredeyse tümüyle Batılı bir sanat olan- sinemanın imkânlarını kullanarak orijinal bir dil yaratmayı başarmıştır. Bizim Filmlerimiz Onların Filmleri bu büyük çabanın, bu özgün bakışın ipuçlarıyla doludur.

Ray’ın bu eseri kitaba da adını veren iki ana bölümden oluşmaktadır: Bizim Filmlerimiz ve Onların Filmleri. Bu iki bölüm okuyucuya bir tür mukayese imkânı sunmaktadır. Yönetmenin kişisel maceraları, film yapım süreçlerinde karşılaştığı sürprizler, Hint sineması üzerine düşünceler ve öngörüler ilk bölümde yazarın değindiği konular arasında yer almaktadır. İkinci bölümde Ray’ın dünya sineması ile ilgili görüşlerine, Hollywood ve diğer ülke sinemalarına dair yazarın ilgisinden kaçmayan temel meselelere; Jean Renoir, Akira Kurosawa gibi önemli yönetmenlerle kurduğu kişisel ilişkilerin yansımalarına yer verilmektedir.

Hint Sineması ve Modernizm alt başlığıyla kitabın ilk sayfalarında okuyucuyu karşılayan giriş yazısında modernleşme sürecinde Hint sinemasının panoramasına ayrıntılı olarak yer verilmektedir. Ayrıca benzer bir tecrübeyi yaşayan Türk sinemasında bu sürece denk düşebilecek ortak bağlara ve ilgilere de değinilmiştir. Yazar ve akademisyen Mesut Bostan tarafından kaleme alınan bu incelemede Ray’ın ve Hint sinemasının, özellikle Batıda alımlanma biçimi üzerine isabetli analizler yer almaktadır. Bostan, Giriş yazısında Ray’ın Türk sinemasında ilham verdiği -ya da öyle olduğu düşünülen- yönetmenlere tek tek değinmektedir. Söz gelimi Pather Panchali’nin Yılanların Öcü (Metin Erksan, 1962) filminin hikâyesiyle

ilişisine dair paylaştığı bilgi oldukça dikkat çekicidir:

1960’lı yıllarda köy filmi tarzında filmlerin çekilmesi gündeme geldiğinde Pather Panchali örnek bir film olarak düşünülür. Bu bağlamda Yılanların Öcü romanının yazarı o denemede kimsenin görmediğini söylediği ama efsanesi herkese ulaşan Pather Panchali’yi Hindistan konsolosluğundan talep edip özel bir gösterimle izler (...) Diğer yandan romancı Metin Erksan’ın Yılanların Öcü’nde Pather Panchali’ye özendiğini söyler. (Ray, 2022, s. 13)

Satyajit Ray, modern film yapım yöntemlerinin minimalist formlarını icat eden yaratıcı yönetmen kuşağının sayılı isimlerinden biridir. Bizim Filmlerimiz Onların Filmleri, bir yönetmenin özel dünyasına ışık tutması ve film yapım süreçlerinin mahrem anlarına okuru aşına kılması, özgün yönetmenlik tecrübelerini cömertçe paylaşmasıyla ayrı bir değer ifade etmektedir. Zira bu bilgi ve deneyimler Ray sineması üzerine kafa yoran herkes için olduğu kadar genç yönetmen adayları için de ilham verici bir kaynak niteliğindedir. Sanatımın Bazı Yönleri başlıklı yazı, bu bakımdan oldukça dikkat çekicidir. Bu bölümde; filmlerinde öyküyü ya da senaryoyu ele alma biçimi, oyuncu seçimi, sahne tasarımı, görüntü yönetimi, kurgu ve müzik kullanımı ile ilgili kişisel bakışını ve yöntemini filmlerinden seçtiği örnekler ve samimi anekdotlarla açıklar.

Ray’ın sinema anlayışında Hollywood’un izlerinden İtalyan Yeni Gerçekçi yönetmenlere, Akira Kurosawa’dan, Kenji Mizoguchi’ye, Federico Fellini’den Michelangelo Antonioni’ye kadar geniş bir ilgi alanının yansımalarını görmek mümkündür. Ray özgün entelektüel bakışın eşlik ettiği bir merak duygusuyla hareket eder. Söz gelimi Pather Panchali’nin doğuşunu Londra’da izlediği Ladi di biciclette (Bisiklet Hırsızları,1948) filmine borçlu olduğunu söyler. Ray sanatsal nitelikli filmleriyle bilinse de ticari sinemanın imkânlarına tümüyle sırtını dönmez: “Kim olduğunu hatırlamıyorum birisi, sinemayı ticari sanatın en yüksek biçimi olarak tanımlamıştı. Meslekte on yılı geride bıraktım ve bu tanımlamada hiçbir sorun görmüyorum.” (Ray, s. 67).

Hint Filmlerinde Yanlış Olan Ne? başlığı altında yer alan yazıda Ray’ın geleneksel Hint sineması üzerine ortaya koyduğu eleştiri ve önerileri yer almaktadır. Bu düşüncelerin Türk sinemasının belli dönemleri için de geçerli olduğunu düşünmek mümkündür. Gördüğü yanlışlara temel olarak filmlerin melodram yapısı, sıkça tekrar edilen klişelerin tekdüzeliliği, başarısızlığı teknik yetersizliklerle açıklama kolaylığı, samimiyet ve zekâ yoksunluğu, filmlerin olay örgüsüne indirgenmesi gibi sebepler sıralayan Ray bu bölümü şu cümlelerle tamamlar: “Sinemanın ham maddesi hayattır. Resme, müziğe, şiire bunca ilham veren bir ülkenin yönetmene tesir etmemesini anlamak imkânsız. Oysa bunun için yönetmenin sadece gözlerini ve kulaklarını açık tutması gerekiyor. Buna izin vermemiz gerekiyor.” (2022, s. 42).

Ray’ın yenilikçi anlayışı filmlerinin dışına taşarak bir düşünceye, bir harekete dönüşme eğilimindedir. O, Hint sinemasında özgün bir anlayışın hayat bulması fikrine açıktır. Dahası bunu hararetle savunmaktan geri durmaz.

Dünyanın muhtelif merkezlerinde ortaya çıkan yeni sinema anlayışlarını ihtiyatlı bir ilgiyle izler. Hint Yeni Dalgası Mı? başlığını taşıyan yazıda Ray uzun uzadıya Yeni Dalga sinema anlayışını ele alarak bu anlayışın film yapma esnekliğinden ve pratiklerinden söz eder. Ancak bu deneyimin Hint sineması için ne kadar mümkün olabileceğini sorgular. Gelenekten kopmanın başarıyla sonuçlanacağını varsaymak ne kadar doğrudur? Sıra dışı yöntem ve içerikle film yapmak tek başına bir değer ifadesi olabilir mi? Ray'ın sağduyulu ve kontrollü öngörülerini, sinemada –ya da herhangi bir sanat eserinde- yeniyi arayan herkes için bir kılavuz niteliğindedir: “...sıra dışı ne demek peki? Burada, üzgünüm ama yönetmenler bize pek yardımcı olmuyor. Nasıl ve nereye kadar gideceklerini tam olarak belirtmedikleri deneylerden bahsediyorlar. Sadece düşük bütçe, kısa çekim tabloları ve yıldızlardan uzak durmaktan konuşup duruyorlar. Bir de arada doğaçlamadan ve hikâyeyi tasfiye etmekten.” (2022 s. 115). Ray klasik anlamda hikâye anlatma geleneğine sıkı sıkıya bağlı bir yönetmendir. Ona göre “hikâyenin öldüğünü düşünmek naiflik” olarak değerlendirilebilir; hikâye anlatmak farklı biçimlerle ortaya çıkabilir, bu bir kopuş değildir aksine “insan türünün derinliklerine işleyen” vazgeçilmez bir arzunun yüzyıllar boyunca devam eden sürekliliğinin farklı biçimlere dönüşen ifadesidir.

Ray modern bir hikâye anlatıcısı olarak kendi coğrafyasından sınırsız hikâyeler sunarken arka planda Ganj nehrinin ışıltılarının, Tagore'un nağmeleriyle bütünleştiği o benzersiz kültürel harmoninin duyulmasını ister. Onların Filmleri Bizim Filmlerimiz, Satyajit Ray'in, entelektüel ilgilerinin derinliğini kavramak, sinemasının arka planında heyecan ve tutkuyla akıp giden arayışlarına tanık olmak, özgün ve evrensel bir dil yakalamanın imkânları üzerine düşünmek için dikkatle okunması gereken bir eser niteliğindedir.

Kaynakça

Ray, S. (2022). Bizim Filmlerimiz Onların Filmleri. (S. Sarı, Çev.). Vakıfbank Kültür Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1976).